

BIDRAG
TILL
SÖDERMANLANDS ÄLDRE KULTURHISTORIA,

PÅ UPPDRAG AF
SÖDERMANLANDS FORNMINNESFÖRENING

UTGIFNA
AF
JOH. WAHLFISK.

VII.

UPSALA 1889
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.

Folkvisor.

(Fortsättning.)

45.

Konungabarnen.

1.

Jungfrun hon går på konungens gård,
På rätta fadrens gård;
Der beder hon om lofven
Till rosandelund att få gå.

2.

Min lofven den skall du väl hafva,
Min lofven den skall du få;
Väck upp din yngsta broder,
Han med dig följa må.

3.

Min broder är allt för unger,
Han kan icke med mig gå;
Han kan ej bära den sorgen,
Som jag i mitt hjerta har.

4.

Och jungfrun tog rådet af sig sjelf,
Hon gick till sjöstrand;
Der fick hon se en fiskare,
Som metade invid land.

5.

Hela natten hafver jag metat
Och inga fiskar fått,
Men ett lik det hafver jag hittat,
Som sjunkit i böljorna blå.

6.

Silkstickade voro hans strumpor,
 Guldspända voro hans skor;
 Hvar gång jag åt det liket såg,
 Jag tyckte det mot mig log.

7.

Hon tog guldringarna af sin hand,
 Guldkedjan af sin hals,
 Det gaf hon åt den fiskaren,
 Som upptog hennes vän.

8.

Och helsa till min fader
 Och helsa till min mor;
 Säg, att jag hvilar i böljorna blå
 Med vännen i min famn.

Uppteckning från Näshulta socken, der detta fragment ännu sjunges. Samma folkvisa finnes hos Geijer och Afzelius i två uppteckningar (del. 1. n:r 20) och i en uti Bihanget till 2: sid. 210. I dessa förekommer en inledning af hufvudsakligt innehåll, att de ädla, älskande konungabarnen, som voro skilda genom »de strida strömmar», öfverenskommit, att konungasonen skulle simma öfver till sin älskade, vägledd af en brinnande lykta, som hon skulle »upphänga i liljegren»; men en falsk qvinna, som hörde deras tal och ville skilja dem åt, släckte lyktan, »så att konungasonen sank». Sedan en småsven, som sett olyckshändelsen, derom meddelat konungadottren underrättelse, börjar handlingen i vårt fragment.

46.

Grefvens Döttrar på Östervalla hed.

1.

Det bodde en grefve på Östervalla hed,
 Han hade tre döttrar, och granna voro de.
 Med all ära.

2.

Den första var så dejelig, den andra var så grann,
Den tredje hon lofvade, att aldrig ta sig man.

Med all ära.

3.

En herre kom resande till denna jungfruns gård,
Och jungfrun hon ute för honom månne stå.

Med all ära.

4.

Och jungfrun hon gångar sig i kammaren in:
Krist gifve, Krist gifve, den herren vore min!

Med all ära.

5.

Och jungfrun hon steg med honom upp i vagn,
Hans hästar de stodo som lejon uppå land.

Med all ära.

6.

Ack, käre min herre, I kören icke fast!
»Af silke äro tömmar, och icke utaf bast.»

Med all ära.

7.

Han körde öfver vatten, han körde öfver spång,
Han körde sköna jungfrun allt för den sista gång.

Med all ära.

8.

Ack, käre min herre, I släppen mig på land!
Så vill jag gifva Eder mitt guldröda band.

Med all ära.

9.

Ditt guldröda band, det passar jag ej på;
Men aldrig skall du ur vagnen min gå.

Med all ära.

10.

Ack, käre min herre, I hjälpen mig på ö!
Så vill jag gifva Eder min guldkrona röd.

Med all ära.

11.

Din guldkrona röd den passar jag ej på;
Men aldrig skall du på gröna jorden gå.
Med all ära.

12.

Och hemma gråter fader, och hemma gråter mor,
Och hemma gråta systrar och så min lilla bror.
Med all ära.

13.

Ja, hemma må de gråta, ja, gråta hvem som vill;
Men nu så är du inne, nu hörer du mig till.
Med all ära.

Denna folkvisa är upptecknad i Länna socken, der hon ännu sjunges. Under öfverskriften »Grefvens döttrar på Elfvabo-lid» förekommer hon hos Geijer och Afzelius (I: nr 11). Enligt fjärde versen i denna uppteckning var herremannen, som bortförde jungfrun, den förklädde necken, hvarföre det också heter i slutet af visan:

Hemma må de gråta och gråta hvem som vill;
Men nu så är du inne, nu hör du Necken till.
Med den äran.

47.

Dufvan på Liljeqvist.

1.

Det satt en dufva på liljoneqvist,
Allt om midsommardag —
Hon sjöng så vackert om Jesum Krist.
I himmelen är en stor glädje.

2.

Så kom der en krigsman och lyddes derpå,
Allt om midsommardag —
Vill du icke följa åt himmelen i år?
I himmelen är en stor glädje.

3.

Så gerna jag vill, men slätt inte jag får,
 Allt om midsommardag —
 Förty jag skall bära geväret i år.
 I himmelen är en stor glädje.

4.

Låt vapnet bära, ja, hvem som vill,
 Allt om midsommardag —
 Ty bättre det är höra Jesum till.
 I himmelen är en stor glädje.

5.

Så kom der en bonde och lyddes derpå,
 Allt om midsommardag —
 Vill du icke följa åt himmelen i år?
 I himmelen är en stor glädje.

6.

Så gerna jag vill, men slätt inte jag kan,
 Allt om midsommardag —
 Ty många barn har jag, och alla äro små.
 I himmelen är en stor glädje.

7.

Låt barnen sköta, ja, hvem som vill,
 Allt om midsommardag —
 Ty bättre det är höra Kristum till.
 I himmelen är en stor glädje.

8.

Så kom der en jungfru och lyddes derpå,
 Allt om midsommardag —
 Vill du icke följa till himmelen i år?
 I himmelen är en stor glädje.

9.

Så gerna jag vill, men slätt inte jag får,
 Allt om midsommardag —
 Förty jag skall bära guldkröna i år.
 I himmelen är en stor glädje.

10.

Låt bära guldkrönan, ja, hvem som vill,
 Allt om midsommardag —

Långt bättre det är höra Jesum till.
I himmelen är en stor glädje.

11.

Och jungfrun blef döder och lagder på bår,
Allt om midsommardag —
Och fruar och fröknar de krusad' hennes hår.
I himmelen är en stor glädje.

12.

De buro det liket allt öfver en äng,
Allt om midsommardag —
Och der föllo tårar, som ner faller regn.
I himmelen är en stor glädje.

13.

De buro det liket allt öfver en slätt,
Allt om midsommardag —
Och alla Guds englar de lyfte så lätt.
I himmelen är en stor glädje.

14.

De buro det liket allt kyrkan omkring,
Allt om midsommardag —
Och alla Guds englar de dansade i ring.
I himmelen är en stor glädje.

15.

De buro det liket i kyrkan fram,
Allt om midsommardag —
Och alla Guds englar gick före och sang.
I himmelen är en stor glädje.

16.

De satte det liket i svartan mull,
Allt om midsommardag —
Och alla guds englar de offrade gull.
I himmelen är en stor glädje.

17.

Så kommo från himlen två hvita dufvor ned,
Allt om midsommardag —
Och när de uppforo, så voro de tre.
I himmelen är en stor glädje.

18.

Den ene var gud fader, den andre var gud son,
 Allt om midsommardag —
 Den tredje var den jungfrun, som döder blef i går.
 I himmelen är en stor glädje.

19.

Det växte en lind allt uppå jungfruns graf;
 Allt om midsommardag —
 Och grön skall den stånda allt intill domedag.
 I himmelen är en stor glädje.

Uppteckning från grannsocknarna Härad och Vansö, hvarest denna folkvisa ännu sjunges. Hon förekommer hos Geijer och Afzelius (3: nr 70 och i Bihanget sid. 175), dock så, att i den förra uppteckningen endast talas om jungfrun, men i den senare, liksom hos oss, äfven om två fattiga män, som för näringsomsorger icke ville inom året komma till himmelen.

Variant 1.

Denna är upptecknad i Länna socken och öfverensstämmer med den ofvan intagna i de sju första verserna, utom att ordet liljoneqvist är utbytt mot lindeqvist. De följande verserna lyda så:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —
 — — — — — — — — — — — — — — — — — —

8.

Så gerna jag vill, men slätt inte jag kan,
 Allt om midsommardag —
 Förty jag är hvarken sjuk eller svag.
 I himmelen är en stor glädje.

9.

O, kära min moder, du bädda min säng!
 Allt om midsommardag —
 Jag tror, att den blir min sotesäng.
 I himmelen är en stor glädje.

10.

O, kära min dotter, du tala ej så!
 Allt om midsommardag —
 Jag hafver dig ärnat en kejsare att få.
 I himmelen är en stor glädje.

11.

Hvad är det att vara en kejsarefru?
 Allt om midsommardag —
 Långt bättre det är vara Kristi brud.
 I himmelen är en stor glädje.

12.

När dagen begynte att synas röd,
 Allt om midsommardag —
 Då konungens dotter redan var död.
 I himmelen är en stor glädje.

13.

När dagen begynte att synas blå,
 Allt om midsommardag —
 Då konungens dotter lades på bår.
 I himmelen är en stor glädje.

Första omkvädet utlemnans stundom. Den sista versen i det ofvan nämnda Bihanget lyder så:

De burc det liket öfver kyrkogård,
 I rädens icke mer! —
 Och alla guds englar de stod' kring hennes bår.
 I himmelen är en stor glädje.

En variant i vår ego är upptecknad i Hammarby socken och öfverensstämmer närmast med Geijers och Afzelii uppteckning, n:r 70.

48.

Magdalena.

1.

Magdalena stod vid källebrunn,
 Solen skiner så vida —
 Hon pumpade vatten i samma stund.
 Allt under linden den gröna.

2.

Så kom till henne vår Frälserman,
 Solen skiner så vida —

Och bad få dricka ur hennes hand.
Allt under linden den gröna.

3.

Och hade jag här mina silfkannor två,
Solen skiner så vida —
Ur dem ni vatten skull' dricka få.
Allt under linden den gröna.

4.

Ack, om det vore en älskad vän,
Solen skiner så vida —
Visst finge han dricka ur handen din.
Allt under linden den gröna.

5.

Hon sade: jag hafver ej någon vän,
Solen skiner så vida —
Och om jag det hade, hvar är då den?
Allt under linden den gröna.

6.

Ack, Magdalena, säg icke så,
Solen skiner så vida —
Jag vet, du haft söner båd' stora och små.
Allt under linden den gröna.

7.

Den första den hade du med din far,
Solen skiner så vida —
Den lade du i det brusande haf.
Allt under linden den gröna.

8.

Den andra hade du med din bror,
Solen skiner så vida —
Den sänkte du ned i den rinnande flod.
Allt under linden den gröna.

9.

Den tredje hade du med din prest,
Solen skiner så vida —
Och dermed gjorde du synden värst.
Allt under linden den gröna.

10.

Ack, hvad skall jag få till straffet mitt?

Solen skiner så vida —

Du skall i skogen i sju år gå.

Allt under linden den gröna.

11.

Hvad skall jag då få till maten min?

Solen skiner så vida —

Jo, löf skall du äta af lindeqvist.

Allt under linden den gröna.

12.

Hvad skall jag då få till drycken min?

Solen skiner så vida —

Jo, daggen, som sitter på lindeqvist.

Allt under linden den gröna.

13.

Hvad skall jag då få att hvila på?

Solen skiner så vida —

Jo, du får hvila på berget grå.

Allt under linden den gröna,

14.

Hvad skall jag få till glädjen min?

Solen skiner så vida —

Jo, vargar och björnar gå dig rundt omkring.

Allt under linden den gröna.

15.

När lidna voro sju åren fram,

Solen skiner så vida —

Till henne kom vår Frälserman.

Allt under linden den gröna.

16.

Hur har du mått allt med din mat?

Solen skiner så vida —

Jo, jag har ätit som på silfverfat.

Allt under linden den gröna.

17.

Hur har du mått med drycken din?

Solen skiner så vida —

Jo, jag har druckit det bästa vin.
Allt under linden den gröna.

18.

Hur har det gått med glädjen din?
Solen skiner så vida —
Jo, som jag varit i dans och spel.
Allt under linden den gröna.

Denna folkvisa är upptecknad i Länna socken och sjunges der ännu; det första omqvädet finnes äfven utbytt emot: Solen skiner öfver renen. Hon förekommer af likartadt innehåll hos Geijer och Afzelius i andra delen, sid. 229, samt bland Arfwidssons fornsånger i första delen, sid. 377, n:r 60. I slutet af den förra uppteckningen är tillagd en vers af följande lydelse:

Ännu så skall du nåder få,
Solen skiner öfver enen —
Magdalena synda aldrig så!
Allt under linden gröna.

En variant med 13 verser är upptecknad i Näshulta socken, en annan i Länna, af hvilken senare vi ännu icke kunnat erhålla mer än två verser. Alla tre våra uppteckningar hafva olika melodier.

49.

Skön Anna.

1.

Det bodde två rövare uppå en ö
Emellan två konungariken;
Så kom en prinsessa; den stulo de bort;
Hon var ej deras gelike.

2.

De sänkte henne neder, de höjde henne opp
För guld och för ädela stenar;
Så kom der en konung och löste henne ut,
Skön Anna han mände henne kalla.

3.

De voro tillhopa i åtta runda år
 Och hade sju söner tillsammans.
 Det nionde året skull' kungen resa bort
 Att söka sig en fru furstinna.

4.

Skön Anna hon in till sin fostermoder gick;
 Kära moder hon mände henne kalla:
 Ack, vill ni ej fråga konungen i dag,
 Om icke han vill mig trolofva.

5.

Ack ja, ack ja! det vill jag visst,
 Det skall jag visserligen göra;
 För du hafver varit en redelig mö,
 Och dig skall ske heder och ära.

6.

Och fostermodren in till konungen går:
 Min käre och nådige konung!
 Det är en bön från skön Anna i dag,
 Om du vill henne trolofva.

7.

Ack nej, ack nej! det gör jag ej,
 Det gör jag visserligen icke;
 Ty jag skall resa till främmande land
 Att söka en annan furstinna.

8.

Skön Anna hon in till fostermodren går,
 Kära moder hon mände henne kalla:
 Ack, får jag gå upp i högan lofts bur
 Och se, när brudskaran kommer.

9.

Ack ja, ack ja! det kan du visst få,
 Det får du visserligen göra;
 Ty du hafver varit en redelig mö
 Och dig skall ske heder och ära.

10.

Skön Anna hon in till fostermodren går,
 Kära moder hon mände henne kalla:

Ack, får jag mig in i brudesalen gå
Och taga sju sönerne med mig!

11.

Ack ja, ack ja! det kan du visst få,
Det får du visserligen göra;
Ty du hafver varit en så redelig mö,
Dig skall ske heder och ära.

12.

Skön Anna hon gångar sig i brudesalen in,
Sju sönerna hon hade framför sig;
Så fingo de se sin fader, hvar han satt,
Deras ögon de runno så strida.

13.

Och unga bruden talte till konungen alltså:
Min herre och nådigaste konung!
Hvad är det för herrar, som på golfvet der stå?
Deras tårar de rinna så strida.

14.

Det är väl inga herrar, fast Eder synes så,
De äro min fästevinnas söner;
De äro skön Annas sju söner små,
Som vi hafva haft tillsammans.

15.

Och bruden hon talte till konungen alltså:
Min herre och nådigaste konung!
Helt visst är skön Anna kär systeren min,
Som bortstulen blef utaf landet.

16.

Och bruden hon tager guldkorset af sitt bröst,
Och ringarna utaf sina fingrar:
Allt detta, skön Anna, behåll till din tröst,
Behåll den mannen, du älskar.

17.

Och bruden hon talte till konungen alltså:
Min herre och nådigaste konung!
Jag genast vill fara hem till min far
Och om tiender nya förtälja.

Uppteckning från Härads socken efter föredrag af en 76-årig gumma. En annan uppteckning från Länna socken följer:

1.

Skön Anna hon går sig till sjöstrand
Att hemta sanden snöhvita;
Så kom der till henne en fager unger man,
Hennes vänskap han sökte att vinna.

2.

I dag skall du följa till främmande land
Den rödaste guldkrona att bära;
Och hon följde med till främmande land
Den röda guldkronan att bära.

3.

De lefde tillhopa i åtta runda år,
Sju söner de hade tillsamman,
Men när som det led på det nionde år,
Herr Peder han söker sig en annan.

4.

Skön Anna hon går till svärmodren sin,
Hon kallar henne fru och furstinna:
Ack, får jag nu gå till rosendelund
Och se, huru riddarne rida.

5.

Skön Anna, skön Anna! det kan du väl få,
Skön Anna, min redelige dotter!
Men först skall du gå i högan lofts sal,
Dina bästa kläder att bära.

6.

Skön Anna hon går till rosendelund
Att se de riddare rida;
Herr Peder han går till skön Anna fram
Och helsade: vänaste qvinna!

7.

Säg, hvad vill du skänka min unga brud i dag,
Att du hennes vänskap må vinna:
Jo, henne vill jag skänka de sorger och besvär,
Som jag nu så länge har burit.

8.

Se'n skänker jag henne de sönerna sju,
 Som bära sin faders vapen;
 Och henne jag ger mina utslitna skor,
 Som jag hafver burit med äran.

9.

Och henne vill jag gifva de qvarnarna fem,
 Som gå mellan Danmark och Sverge;
 De mala ej hvete, de mala ej malt,
 Men demanter och ädela kärnor.

10.

Den man, som sviker en jungfru så vän,
 Han är falsk uti all sin vandel;
 Den jungfru, som trolofvar en ärelös man,
 Bedragen hon blir i sin handel.

11.

Skön Anna hon går sig till svärmodren sin,
 Hon kallar henne fru och furstinna:
 Ack, får jag nu gå i brudesalen in
 Och se, huru bruden sig svingar.

12.

Skön Anna, skön Anna! det kan du väl få,
 Skön Anna, min redeliga dotter!
 Men först skall du gå i högan lofts sal
 Och kläda dig i svarta kläder.

13.

Se'n gångar hon sig i brudesalen in,
 Och rödaste vin hon iskänkte;
 För hvar och en gång på bruden hon såg,
 Så tillrade tårar kring glasen.

14.

Och unga bruden sade till konungen alltså:
 I hören, hvad jag Er månne fråga:
 Hvad är det för en enka, som der på golfvet går
 Och faller de bittraste tårar?

15.

Jag måste väl säga sanningen för Er
 Och sanningen icke fördölja,

Visst är det skön Anna, fästevinnan min,
Sju söner vi hafva tillsamman.

16.

Ack, herre min gud i himmelrik!
Hvad, tänkten I henne besvika?
Visst är hon skön Anna, kär systeren min,
Som bortstals från Österrike.

17.

Och bruden hon kastar en halfvan guldring,
Skön Anna hon kastar den andra;
När systrarna såta nu kommo ihop,
Så runno de ringar till samman.

18.

Herr Peder han hade en broder så bård,
En riker och vedervågen herre,
Och honom så gaf han den unga brud i våld,
Skön Anna han sjelf ville ega.

Samma folkvisa förekommer hos Geijer och Afzelius (1: n:r 5), med hvilken vår ofvan stående första uppteckning närmast öfverensstämmer, samt hos Arfwidsson (1: n:r 42), hvilken vår andra uppteckning mera liknar.

50.

Liten Karin.

1.

Och hör du, liten Karin!
Säg, vill du blifva min?
En silkesdamastklädning
Den vill jag gifva dig.

2.

En silkesdamastklädning
Den passar jag ej på;
Gif den åt unga drottningen,
Låt mig med äran gå.

3.

Och hör du, liten Karin!
 Säg vill du blifva min?
 Sju gångande skepp i floden
 Dem vill jag gifva dig.

4.

Sju gångande skepp i floden
 Dem passar jag ej på;
 Gif dem åt unga drottningen,
 Låt mig med äran gå.

5.

Och hör du, liten Karin!
 Säg, vill du blifva min?
 Ett slott i Österbotten
 Det vill jag gifva dig.

6.

Ett slott i Österbotten
 Det passar jag ej på;
 Gif det åt unga drottningen,
 Låt mig med äran gå.

7.

Och hör du, liten Karin!
 Säg, vill du blifva min?
 Min rödaste guldkrona
 Den vill jag gifva dig.

8.

Din rödaste guldkrona
 Den passar jag ej på;
 Gif den åt unga drottningen,
 Låt mig med äran gå.

9.

Och hör du, liten Karin!
 Säg, vill du blifva min?
 Min skönaste guldspira
 Den vill jag gifva dig.

10.

Din skönaste guldspira
 Den passar jag ej på;

Gif den åt unga drottningen,
Låt mig med äran gå.

11.

Och hör du, liten Karin!
Säg, vill du blifva min?
Mitt hela kungarike
Det vill jag gifva dig.

12.

Ditt hela kungarike
Det passar jag ej på;
Gif det åt unga drottningen,
Låt mig med äran gå.

13.

Och hör du, liten Karin!
Säg, vill du blifva min?
Mitt hela kungahjerta
Det vill jag gifva dig.

14.

Ditt hela kungahjerta
Det passar jag ej på;
Gif det åt unga drottningen,
Låt mig med äran gå.

15.

Och hör du, liten Karin!
Vill du ej blifva min,
Så skall jag låta sätta dig
I blåa tornet in.

16.

Och skall du låta sätta mig
I blåa tornet in,
Så skall Gud fader se, att jag
Oskyldig är dertill.

17.

Ung konungen han drömde,
Han drömde om en natt,
Han drömde då, att Karin
Hon satt i tornet fast:

18.

Hur mår väl liten Karin,
När hon ej föda får?
Det fins en Gud i himmelen,
Som sörjer för oss ändå.

19.

Och hör du, liten Karin!
Vill du ej blifva min?
Så skall jag låta lägga dig
I spiketunnan in.

20.

Och skall du låta lägga mig
I spiketunnan in,
Så skall Gud fader se, att jag
Oskyldig är dertill.

21.

De lade liten Karin
I spiketunnan in,
Och konungens hofmänner
De rullade henne kring.

22.

De togo liten Karin
Och lade uppå bår,
Och alla hofvets jungfrur
De krusa' hennes hår.

23.

Men hjertat ännu pickade,
Och kungen tala vill:
O Herre Gud i himmelen,
Gif unga kungen till!

Denna folkvisa är upptecknad i Ärila socken af metallarbetaren G. Ericsson, som ock upptecknat de föregående. Hon förekommer hos Geijer och Afzelius i två uppteckningar (1: n:r 3), med hvilka vår nära öfverensstämmar, utom att hon saknar två verser i början, så lydande:

Och liten Karin tjente
På unga kungens gård. ∴
Hon lyste som en stjerna
Bland alla tärnor små. ∴

Hon lyste som en stjerna
 Allt bland de tärnor små, :|:
 Och unga kungen talte
 Till liten Karin så: :|:

51.

Drottning Dammons död.

1.

Drottning Dammon hon ligger i Rimstad sjuk,
 Till Nederby de månde henne vänta,
 Och alla de frugor, i Dammark är,
 Så månde de till henne hemta.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

2.

De hemtade den ena, de hemtade en ann,
 De hemtade en af de visa,
 De hemtade dit liten Kerstin så båld,
 Herr Peders syster uti Risa.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

3.

Liten Kerstin hon sig inom dörren steg
 Med tukt och med fagert sinne;
 Drottning Dammon hon emot henne steg,
 Så hjertligt hon undfick henne.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

4.

Ja, kunde du läsa, ack, kunde du skrifva,
 Ack, kunde du förlossa min pina,
 Så skall du få bära skarlakan röd
 Och rida uppå gångarne mina.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

5.

Ja, kunde jag läsa, ack, kunde jag skrifva,
 Ack, kunde jag förlossa eder pina;
 Förlosse Er Gud, som bor i himmelen!

Han förlössar väl eder pina.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

6.

Liten Kerstin hon satt och läste i sin bok,
Hennes ögon de runno så strida:
Jag kan i sanning säga för Gud,
Att här blir Er en stor qvida.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

7.

De ledde henne ut, de ledde henne in,
Och det vardt allt värre och värre:
Ack, kan jag nu intet bättre få,
Så skicka ni bud till min herre!
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

8.

Det talet gick ut till den lilla småsven,
Han sig uti stallet rände,
Han tager så sadeln å bjelken den blå
Och den uppå gångaren spände.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

9.

Konungen går sig på Skåneborgs slott,
Han ser sig ut så vida:
Gud vet, hur det tillstår med Dammon din,
Dina tjenare så ynkligen rida.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

10.

Småsvennen rider in på Skåneborgs slott,
Han stannar vid bredaste bordet,
Han hade en tunga, och snäller var den,
Och väl förde han sina order.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

11.

Nu sitten I här, Herr andelig konung!
Med silfverkannan i händer;
Drottning Dammon hon ligger i Rimmestad,
Till Nederby de månne henne vänta.
— I Rimstad hvilar drottning Dammon.

12.

Konungen han slog sin tärningsbok i bord,
 Så att alla guldtärningar sjöngo;
 Ja, råde Gud fader i höga himmelen,
 Att Dammon dör inte så unger.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

13.

Konungen rider från Skåneborgs slott,
 Honom följde femtio svenner;
 Men när som han kom till Rimstad igen,
 Då red den herren allena.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

14.

Konungen rider stengatan fram,
 Han band sin fåle vid en stolpe;
 Så glader han går åt stenstugan in,
 Han tänkte med sin käresta få tala.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

15.

Ack, hören I frugor här rundt omkring,
 Så många, som här ären inne,
 I sänden en bön till himmelen in,
 Att Dammon blir lefvande funnen.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

16.

De föllo alla på sina bara knän,
 Så många, som der voro inne,
 De sände en bön till himmelen in,
 Att Dammon blefve lefvande funnen.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

17.

Drottning Dammon satt sig upp på bredaste bord,
 Begynte med sin käraste att tala:
 Gud nåde Er, Herr andelig konung,
 Som gjort mig denna stora möda.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

18.

Den första bön, jag beder Eder om,
 I låten Eder väl besinna,

Eder lilla son, som ni har fått i dag,
 Han är utskuren ur min sida.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

19.

Den andra bön, jag beder Eder om,
 I låten Eder väl besinna,
 Eder lilla son, som ni har fått i dag,
 Ni föder honom väl alla dagar.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

20.

Den tredje bön, jag beder Eder om,
 I låten Eder väl besinna,
 I gifven nu till alla fredlösa män
 Och lossen alla fångar ur jernen.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

21.

Den fjerde bön, jag beder Eder om,
 I låten Eder väl besinna,
 I tagen liten Kerstin till eder bästa vän,
 Ty henne har jag utvalt för alla.
 — I Rimstad hvilar drottning Dammon.

22.

Den femte bön, jag beder Eder om,
 I låten Eder väl besinna — —
 Jag har ej längre tid till att tala med dig,
 Ty himmelens klockor de ringa efter mig,
 Jag måste till himmelen fara.
 [— I Rimstad hvilar drottning Dammon].

Denna folkvisa är upptecknad af fiskaren J. P. Johansson i Södermanlands skärgård och benäget meddelad af Cand. polit. F. L. Grundtvig. Hon finnes bland Arwidssons Fornsånger (2: n:r 154), der Dammon, Damma eller Dammar uppgifves vara Dagmar, Danske konungen Waldemar Seiers gemål, död i Ribe 1213 och begrafven i Ringsted.

52.

Herr Olgers friarefärd.

1.

Herr Olger han reder sina skepp så fin',
Allt vid de danska öjar —
Han skulle sig söka en kärestan sin
Ibland de svenska möjar.

2.

Han kläder sig uti harnesk och svärd,
Männ mig någon käresta är beskärd?

3.

Han kläder sig uti mantelen röd,
Hans hjerta det brinner af kärleks glöd.

4.

Herr Olger han seglar i dagarna tre,
Han ville det främmande landet se.

5.

Han seglar och seglar i dagarna sju,
Han längtade efter att finna sin brud.

6.

Herr Olger han var i sitt sinne så fast,
Men bäst som han segla', satt skeppet fast.

7.

Han sade till svennerna sina alltså,
I lättan på skeppet och låten det gå!

8.

Herr Olger han tager en guldring af arm,
Tag ringen den, som mig hjälper i land.

9.

Och den utaf Er, som hjälper mig på ö,
Han skall få min syster med guldkronan röd.

10.

Herr Olger han blef så vek i sitt sinn',
När böljorna slo i skeppet in.

11.

Herr Olger sig kastar i hafvet med hast
När skeppet med brak i stycken brast.

12.

Herr Olger han ropar: o, himmelens Gud!
Skall jag i böljorna finna min brud?

13.

Herr Olger han är så nära sin död,
Han kastas på land med knappaste nöd.

14.

Herr Olger han ropar: o, himmelens Gud!
Jag kan nu ej söka mig vänan en mö.

15.

Så segla' han hem igen till sitt land,
Allt vid de danska öjar —
Den yppersta svennen fick systerns hand.
Ibland de svenska möjar.

Denna folkvisa, som synes vara från jemförelsevis senare tid, kanske början af detta århundrade, är upptecknad af metallarbetaren G. Ericsson i Åkers socken och återfinnes icke i någon större tryckt samling. Den torde icke vara annat än en parodi af de gamla folkvisorna, författad af någon med folkvisetonen väl förtrogen. Namnet Olger är taget från Holger Danskes visa (Arwidsson n:r 7).

53.

Bonden och kråkan.

Skämtvisa.

1.

Bonden han gick sig åt timmerskog,
Sjung hoppfalleralla! timmerskog —

Så fick han se hvar kråkan stod.
Fallaleralla! kråkan stod.

2.

Och bonden gick hem efter bågen sin,
Sjung hoppfalleralla! bågen sin —
Så sköt han den kråkan i högra vingen sin.
Fallaleralla! vingen sin.

3.

I morgon skall du inför domstol stå,
Allt för den kråkan du sköt i går.

4.

Af fjädern han gjorde bolstrarna blå,
Åt pigorna och barnen att ligga uppå.

5.

Af näbben han gjorde en tunnetapp,
Det var det liksta (bästa), på tunnan satt.

6.

Af nacken han gjorde en torneknapp,
Det allt det liksta på tornet satt.

7.

Af strupèn gjordes en sjudundrande lur,
Som vrålade värre än en herregårdstjur.

8.

Af tarmarne gjorde han linor och rep
Och af klorna gjorde han dyngegrep.

9.

Och våmmen den gjorde han byxor utaf,
Så hvar och en gubbe fick sig ett par.

10.

Den kråkan hon var nyttig till mången god ting,
Sjung hoppfalleralla! mången god ting —
Ja, skräddaren från stussen fick sig en syring.
Fallaleralla! fick sig en syring.

Denna af metallarbetaren G. Ericsson upptecknade folkvisa, som äfven förekommer hos Arwidsson (3: sid. 527) under öfverskriften »Bonden i timmerskog», sjunges temligen allmänt i våra bygder med många förändringar och tillägg, hvartill såväl innehållet, som den lätta och hurtiga melodien, som framdeles skall meddelas, gifver godt tillfälle. Vår tredje vers motsvaras af Arwidssons sjunde, i hvilken konungen frågar, hvartill kråkan användes; bonden svarar derpå i de följande verserna. Denna Arwidssons vers, som tillika visar olikheten i omqväderna, lyder så:

Brådt kom det bud från konungens gård:

Hej och hå! Falleralla!

Hvad gjorde du med kråkan, du sköt i går?

Hej och hå! Falleralla, falleralla!

B.

Variant, från Länna socken.

1.

Och bonden han åkte till vildan skog,

Trallala, trallala, tralalalalej!

Och der fick han höra, hur kråkan hon gol,

Hå, hå, nå, nå! hur gick det då?

2.

Och bonden han vände och körde hem igen,

Aj, aj! kanske kråkan hon biter mej?

3.

Och gumman hon satt vid sin spinnrock och spann,

Din toker! Ej biter väl kråkan en man.

4.

Och så spände bonden bågen mot sitt knä,

Och sköt så kråkan i högsta träd.

5.

Så förde han henne hem till sitt hus,

Och stöpte af taljen tolf pund ljus.

6.

Af fjädern så bäddades mjukan säng,

Så att det räckte åt piga och dräng.

7.

Af köttet så fylldes väl fyra kar,
Förutom det läckra, som gömdes åt far.

8.

Af skinnet så gjordes det tolf par skor.
Förutom tofflor så rara åt mor.

9.

Af vingarna gjorde de solefjä(d)r,
För flickor att nyttja i vackert vä(d)r.

10.

Af skrofvat så gjordes ett gungande skepp,
Som ganska prydligt på hafvet gick.

11.

Af näbben han gjorde en tunnetapp,
Trallala, trallala, trallalalalej!
Och af nacken han gjorde en torneknapp
Hå, hå, nå, nå! hur gick det då?

54.

Den utstyrde ryttaren.

Ramsa.

1.

Alla männer rida de i fält,
Och min man rider efter;
Alla hade de nya hattar,
Men min man hade ingen;
Så fick jag fatt i en näfvertratt,
Och gjorde min man en nyer hatt,
— Näfvertratten, nya hatten —
Men hatt, hatt det fick min man.

2.

Alla männen rida de i fält,
Och min man rider efter;
Alla hade de nya rockar,

Men min man hade ingen;
 Så fick jag fatt i en gammal bock
 Och gjorde man min en nyer rock,
 — Näfvertratten, nya hatten,
 Gamla bocken, nya rocken —
 Men rock, rock, det fick min man.

3.

— — — — —
 Så fick jag fatt i en gammal häst
 Och gjorde man min en nyer väst,
 — Näfvertratten, nya hatten,
 Gamla bocken, nya rocken,
 Gamla hästen, nya västen —
 Men väst, väst det fick min man.

4.

— — — — —
 Så fick jag tag i två gamla ryssjor
 Och gjorde min man nya byxor,
 — Näfvertratten, nya hatten,
 Gamla bocken, nya rocken,
 Gamla hästen, nya västen,
 Gamla ryssjor, nya byxor —
 Men nya byxor fick min man.

5.

— — — — —
 Så fick jag tag i två räfverumpor
 Och gjorde man min nya strumpor,
 — Näfvertratten, nya hatten,
 Gamla bocken, nya rocken,
 Gamla hästen, nya västen,
 Gamla ryssjor, nya byxor,
 Räfverumpor, nya strumpor —
 Men nya strumpor fick min man.

6.

Alla männer rida de i fält,
 Och min man rider efter;
 Alla hade de nya stöflar,
 Men min man hade inga;
 Så fick jag tag i två svinehoar
 Och gjorde man min nya stöflar,
 — Näfvertratten, nya hatten,

Gamla bocken, nya rocken,
 Gamla hästen, nya västen,
 Gamla ryssjor, nya byxor,
 Räfverumpor, nya strumpor,
 Svinehoar, nya stöflar —
 Men nya stöflar fick min man.

Denna skämtvisa är upptecknad af metallarbetaren G. Ericsson i Taxinge socken.

Under öfverskriften »Den pyntede Mand» förekommer en snarlik visa, dock utan formen af ramsa, i den danska tidskriften »Skattegraveren» för år 1884, sid. 167.

55.

Den som gerna gifter sig.

Vaggvisa.

1.

Den som gerna gifter sig,
 Han bör lära sjunga:
 Vy, vy, vaggebarn,
 Sof min lilla unge!
 Runka, runka vagga du!
 Lilla barnet sover nu;
 Sof min lilla unge!

2.

Den som ej vill gifta sig,
 Vore värd att snärtas:
 Vy, vy, vaggebarn,
 Sof mitt lilla hjerta!
 Runka, runka, vagga du!
 Lilla barnet sover nu;
 Sof mitt lilla hjerta!

3.

Vy, vy, vy, vy,
 Säger gamla mormor:
 Vy, vy, vaggebarn!
 Ute det blåser och stormar,
 Runka, runka, vagga du!

Lilla barnet soffer nu;
Ute det blåser och stormar.

4.

Jam, jam, jam, jam,
Säga grannens kattor;
Vy, vy, vaggebarn!
Barnet ligger och skrattar,
Runka, runka, vagga du!
Lilla barnet soffer nu,
Barnet ligger och skrattar.

5.

Vov, vov, vov, vov,
Säga prestens hundar;
Vyss, vyss vaggebarn!
Barnet ligger och blundar;
Runka, runka, vagga du!
Lilla barnet soffer nu,
Barnet ligger och blundar.

6.

Ku, ku; ku, ku,
Säger göken i lunden;
Vv, vy, vaggebarn!
Sof nu strax på stunden!
Runka, runka, vagga du!
Lilla barnet soffer nu;
Sof nu strax på stunden!

7.

Kack, kack, kack, kack,
Säger hönan på gällen;
Vyss, vyss, vaggebarn!
Sof nu ända till qvällen!
Runka, runka, vagga du!
Lilla barnet soffer nu;
Sof nu ända till qvällen!

Uppteckningen är från norra Södermanland, och sjunges denna visa med mer eller mindre tillägg temligen allmänt. En temligen lika uppteckning i 5 stanzer förekommer hos Arwidsson, del. 3, sid. 486.

Ann. Den under n:o 45 upptagna sången »Konungabarnen» synes vara en efterbildning eller kanske bearbetning af den rörande grekiska sagan om *Hero* och *Leander*. Hänsyftningar på densamma förekomma redan hos Virgilius och Ovidius. Den förekommer ock hos senare medeltidens främste skalder. Den förefinnes ock hos oss redan från medeltiden och sjunges som folkvisa hos de flesta germaniska folk. Utom i de förut nämnda större samlingarna förekommer den hos *Djurklou* (»ur Nerikes folkspråk och folklif») i 13 stanzer och hos *Eva Wigström* (»Folkdiktning från Skåne», 1 del.) i 19 stanzer.

N:o 46, »Grefvens döttrar på Östervalla hed», är en gammal folkvisa; motstycken förekomma i danska och tyska samlingar.

N:o 47, »Dufvan på Liljevist», nämnes redan på 1500-talet såsom gammal folkvisa. En särdeles vacker uppteckning deraf i 14 stanzer från Vestergötland förekommer i Vestergötlands fornminnesförenings tidskrift, 1 häft., af *Cl. J. Ljungström* med melodi. — Förekommer i olika variationer i de flesta landskap, så ock i Danmark och Norge.

N:o 48, »Magdalena», är en af de allmännaste folksånger, med ursprung från medeltiden.

N:o 49, »Skön Anna», anses härstamma från tiden omkring 1400. Har motstycken på de nordiska språken; möjligen ock på flera andra. Uppteckningar deraf äro kända från Upland, Östergötland, Nerike och Skåne. Det utförligaste är från sistnämnda landskap i 37 stanzer af *Eva Wigström*.

N:o 50, »Liten Karin», sjunges i alla landsorter olika med olika melodier. Den är tydligen en omklädd martyrhistoria, grundad på en fornkristlig legend. Motstycken finnas på danska och tyska språken. S:t Catharina (Karin) är ett inom kat. kyrkan namnkunnigt helgon, hvars minnesdag, d. 25 nov., under kat. tiden äfven i vårt land allmänt firades.

N:o 51, »Dr. Dammon», anses vara af danskt ursprung. Återfinnes ock på Färöarna.

N:o 53, »Bonden och kråkan», anses vara af hög ålder. Utom hos Arwidsson är den upptagen af *Djurklou* med melodi och *Dybeck* (Runa 1845) och återfinnes i danska och norska samlingar.

N:o 53—55 ha vi upptagit såsom prof på dessa arter af folkdiktning, hvaraf vi ega ej så få uppteckningar. — Jmfr i öfrigt *R. Bergströms* anmärkningar till Geijers och Afzelii »Svenska folkvisor», II del., der utförlig redogörelse förekommer för de ofvan här upptecknade n:o 45—50.

Tillägg till folkvisan n:o 28, häft. IV, sid. 11.

Utgifvaren hade der anfört ett fragment af en visa, »Herr Åke», upptecknad med melodi på Tosterön af Literatören E. Öberg af följande lydelse:

Herr Åke han rider på sin kära moders gård,
 Uti rymden —
 Och ute för honom hans kära moder står,
 Herr Åke han rider af landet.

Vidare meddelades, att man af visans innehåll i öfrigt kände så mycket, att Herr Åke, uppretad genom en falsk anklagelse af sin moder, så illa misshandlat sin hafvande hustru, »att fostret syntes i hennes lif», hvarefter han rymde af landet. Med anledning af det ovanliga omqvädet, uttalades den önskan, att upplysning måtte vinnas om de öfriga verserna.

Någon vidare uppteckning hafva vi ännu icke lyckats erhålla, deremot har utgifvaren af S. Grundtvigs efterlemnade samling af »Danmarks gamle Folkeviser», hr *Axel Oerik*, som observerat denna vår anhållan, välvilligt tillställt oss följande upplysningar, som vi här med nöje meddela, ifall en fullständigare uppteckning derigenom möjligen skulle kunna vinnas. Herr Oerik säger i sin skrifvelse, att denna vers »säkert är ett fragment af den märkliga folkvisa, hvaraf Afzelius (n:r 16, 2 uppl. n:r 15) meddelar en uppteckning från Upland, »Herren Båld». Norska uppteckningar af samma visa finnes hos S. Bugge, »Norske Folkeviser», n:r 13: »Olav aa Kari», och Danska uppteckningar i E. T. Kristensens »Jyske Folkeminder», II, n:r 3, och kommer snart att i tryck återgifvas i »Danmarks gamle Folkeviser, 5te Dels 2det halvbind, efter Forarbejder af S. Grundtvig utgivet af Axel Oerik», n:r 336: »Heksebruden». »Hvad som gifver denna visa ett särskildt intresse är», heter det vidare, »den berättelse, enligt hyilken modren baktalar sin svärdotter, då hon säger, att »hon har sett henne bland trollena rida på en ulf med en orm till tömmar» — alltså i likhet med hvad som förtäljes i Eddan bland annat om jätteqvinnan Hyrrokin, och med det som framställes på en skånsk runsten (Hunestadsstenen). Hos Afzelius i uppländska uppteckningen lyda verserna derom sålunda:

5. »Ja, jag såg henne uppå heden i går
 Ibland alla andra trollpackor små.»
6. »Och björnen den red hon uppå,
 Och ulfven den hade hon till sadel derpå.»
7. »Och ormen den hade hon till piska;
 Jag sjelf der varit och vistats.»

»Den sörmländska uppteckningen har annat namn (Herr Åke i st. f. Herr Båld), ehuru af samma innehåll, och har annat omqväde än den uppländska. Det vore derföre att vänta, att den i det hela har afvikelser från den sistnämnda. Då nu den uppländska texten

har lånt en del från Adelbrandsvisan (Afzelius n:r 77, 2 uppl. n:r 62) och Ebbe Skammelsöns visa (Arwidsson n:r 33), så bör det vara hopp om, att i Södermanland kunna finna visan bättre bevarad än på något annat ställe i Sverige.»

Skulle någon hafva en fullständigare uppteckning eller påträffa i fullständigare form denna förberörda visa, torde den benäget meddelas fornminnesföreningen i Strengnäs.
